

ULOGA CLIL-A U OBEZBJEĐENJU KVALITETA NASTAVE ENGLSKOG JEZIKA NA TEHNIČKIM FAKULTETIMA

THE ROLE OF CLIL IN ENGLISH LANGUAGE QUALITY ASSURANCE AT TECHNICAL FACULTIES

Tarabar Aida

**Mašinski fakultet, Univerzitet u Zenici
Zenica, Bosna i Hercegovina**

REZIME

Suvremeni, moderni svijet i ubrzani način života koji se javlja kao njegova posljedica donosi nove, pragmatičnije pristupe u nastavi generalno, a time i u nastavi stranog jezika. Umjesto starih (ex cathedra) metoda u kojima se stalno recikliraju korišteni tekstovi i rečenice koje ilustruju gramatička pravila, sada se javljaju metode kojima se nastoji ne samo promijeniti spomenute prakse nego i ekonomizirati vrijeme i resurse. Jedna od njih je i CLIL, odnosno, nastava istovremenog učenja nejezičkog i jezičkog predmeta. Ova metoda je prihvaćena u Evropi i svijetu na svim nivoima obrazovanja.

Imajući u vidu da je Bosna i Hercegovina nedavno dobila "kandidatski status" za članstvo u Evropskoj Uniji potrebno je vrijedno raditi na ostvarivanju zadatih uslova, od kojih se značajan dio odnosi i na reformu obrazovanja, odnosno njegovu pripremu za integriranje u evropski obrazovni prostor. Cilj ovog rada je da se stručna, ali i šira društvena zajednica, upoznaju sa mogućnostima koje CLIL u tom smislu obezbjeđuje, prije svega kada je u pitanju visoko obrazovanje.

Ključne riječi: istovremeno učenje nejezičkog i jezičkog predmeta, kvalitet, obrazovna reforma, visoko obrazovanje

ABSTRACT

The modern world and the consequent accelerated way of living bring about emergence of new, more pragmatic approaches in all fields of education, including language instruction. Instead of old, ex cathedra approaches where already used texts and sentences illustrating grammatical rules are continuously recycled, new methods tend not only to change such praxis but also to economize time and resources. One of the methods is CLIL (Content and Language Integrated Learning) which has been widely introduced at all levels of education, both in Europe and in the world.

Considering the fact that Bosnia and Herzegovina has recently got a "candidate status" for membership to European Union, it is necessary to work hard in meeting the required tasks, one of them being education reform, i.e. the preparation of Bosnia and Herzegovina educational system for integration into European educational area.

The aim of this paper is to make both academic community and a wider social audience acquainted with possibilities that CLIL offers in that sense, particularly in the case of higher education.

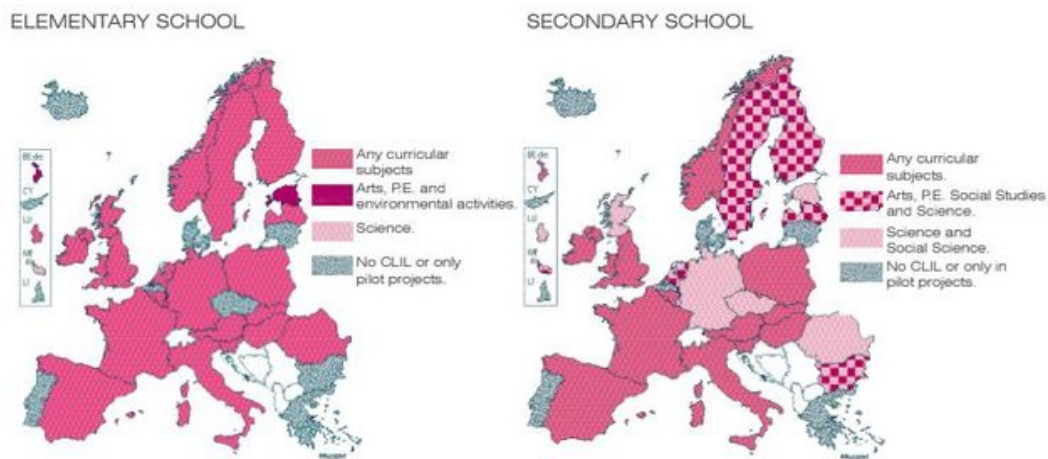
Key words: content and language integrated learning, quality, education reform, higher education

1. UVOD

Kako bi Bosna i Hercegovina mogla pristupiti Evropskoj Uniji nužno je da ispuni određene uslove koje je utvrdila Evropska komisija. Mada je njihov naglasak uglavnom na demokratiji, funkcionalnosti države i vladavini prava, potrebno je razmišljati i o kreiranju uslova za kvalitetnu integraciju bosanskohercegovačkog obrazovnog sistema u širi evropski kontekst.

Kada je riječ o univerzitetskom nivou obrazovanja, poznato je da se u Evropi rade rangiranja univerziteta, pri čemu se, uz istraživački rad, uzima u obzir i kvalitet nastave, te iznose brojni primjeri dobre prakse. U tom smislu treba istaknuti Evropsku asocijaciju za obezbjeđenje kvaliteta u visokom obrazovanju (European Association for Quality Assurance in Higher Education, ENQA) koja, u kontekstu globaliziranog tržišta rada, ima zadatak da podiže svijest o pitanjima kvaliteta visokoškolskih institucija, te da stimuliše kompetitivnost među zemljama Evropske unije i njihovim univerzitetima. Erasmus programi mobilnosti studenata i nastavnika, u koje je Bosna i Hercegovina već neko vrijeme uključena, kao i razvoj virtualnih razmjena putem novih tehnologija (*online* nastava) učinio je da je metod istovremenog učenja stranog jezika i nejezičkog predmeta (Content and Language Integrated Learning, u daljem tekstu CLIL) postao jedna od ključnih strategija na polju međunarodnog visokog obrazovanja. Kada kažemo ‘strani jezik’ ovdje, prije svega, mislimo na *lingua franca*, odnosno, na engleski jezik.

CLIL se u početku počeo prakticirati uglavnom na nižim nivoima obrazovanja (Sl. 1) da bi se vremenom raširio i postao jedan od preovladavajućih pristupa u evropskom obrazovanju uopšte.

Slika 1. Mapa EU u pogledu CLIL nastave (Eurydice, 2006).

Iz slike se može vidjeti da je CLIL prisutan u svim evropskim zemljama, osim u zemljama Balkana. Ipak, u periodu nakon 2006. javili su se određeni pomaci, ali uglavnom na nivou pilot projekata. U zemljama gdje se CLIL već odavno implementira razrađeni su teorijski modeli i prakse, koji uključuju složene kriterije sistema kvaliteta u obrazovanju. Kriteriji se, između ostalog, odnose na državne i institucionalne jezičke politike, specifičnosti CLIL pedagogije, ali i na posebnosti učesnika u procesu - institucija, nastavnika i učenika/studenata. Kada je riječ o Bosni i Hercegovini, osim radionica, koje je u nekoliko navrata organizirao Filozofski fakultet u Sarajevu, potrebno je spomenuti primjer pilot projekta na tehničkim fakultetima Univerziteta u Zenici (Tarabar: 2018). U narednim redovima pojasnićemo CLIL na univerzitetskom nivou obrazovanja, kao i njegovu ulogu u obezbjeđenju kvaliteta nastave, odnosno kreiranja uslova za evropsku obrazovnu integraciju.

2. CLIL KROZ TEORIJU I PRAKSU

CLIL je pristup koji se primjenjuje u širokom opsegu disciplina od tehničkih do humanističkih nauka. Na fakultetima se provodi kroz kurikularne module, ali i pune dodiplomske i postdiplomske studije. Najčešće se koristi kao krovni termin za sve one pristupe u kojima se neki oblik specifične akademske jezičke podrške nudi studentima s ciljem da se olakša njihovo učenje nejezičkih nastavnih sadržaja. Ta podrška se kreće od one koja je specifična za određenu disciplinu (English for Specific Purposes – ESP) do one koja predstavlja potpunu integraciju stranog jezika i stručnih nastavnih predmeta, a koji stručnjaci smatraju istinskim CLIL-om sa dvostrukim fokusom na jezički i nejezički sadržaj (Jarvinen: 2009; Coyle et al.: 2010; Ruiz de Zarobe&Catalan: 2009). Takvu nastavu izvode ili nastavnik stručnog predmeta koji je jezički kompetentan i pedagoški osviješten za CLIL, ili par nastavnika (nastavnik jezika i nastavnik struke) koji usko sarađuju. David Marsh, koji je i jedan od rodonačelnika ovog pristupa, dao je veliki doprinos pitanju CLIL-a na visokoškolskom nivou obrazovanja, prije svega kroz projekat Evropske mreže za promoviranje jezičkog učenja među dodiplomcima (European Network for the promotion of Language learning among all Undergraduates, ENLU) u periodu 2004-2006. Spoznaje i uvidi koje su bile rezultat ovog projekta omogućile su veću i kvalitetniju implementaciju CLIL-a. Poseban fokus je stavljen na ulogu univerzitetskih jezičkih stručnjaka u implementaciji CLIL-a; zatim na specifičnu ulogu engleskog jezika i jezičku fluentnost (kada su u pitanju nastavnici nejezičkih stručnih predmeta, kao i sami studenti), ali i na institucionalne jezičke politike i obezbjeđenje kvaliteta. Nakon ovog projekta uslijedile su brojne analize, konferencije i simpoziji gdje se došlo do osnovnih karakteristika koje treba da ima CLIL na univerzitetskom nivou obrazovanja, odnosno, do nekih zajedničkih sadržatelja ovog tipa nastave koja omogućava najbolju prohodnost i mobilnost studenata i nastavnika. Prije svega, smatra se da je uvijek potrebno postaviti jasne, specifične i zajednički prihvaćene ciljeve - i od strane institucije i od strane pojedinaca koji su uključeni u proces; usavršavanje jezika prepoznati kao integralni dio nastave; CLIL programe promovirati kroz educiranje nastavnika u pogledu obrazovne komunikacije i pedagoških vještina, te definirati nastavu kao interaktivni pedagoški pristup koji studenta stavlja u centar procesa zasnovanog na autentičnim i relevantnim zadacima koji omogućavaju međupredmetnu i interdisciplinarnu saradnju. Isto tako se smatra da je potreban bogat jezički unos (*input*) i praksa koja podrazumijeva odgovarajuću jezičku upotrebu, a time i kreiranje prilika da se informacija procesuiri i gradi znanje. Uz sve spomenuto, naglasak treba da bude i na raznovrsnosti načina (pr)ocjenjivanja znanja, kao i na podršci da se unaprijedi transparentnost i kvalitet.

3. CLIL I KVALITET NA TEHNIČKIM FAKULTETIMA UNIVERZITETU U ZENICI

Imajući u vidu navedena istraživanja i dobre prakse, na Univerzitetu u Zenici je tokom perioda 2009-2013 urađen pilot projekat koji je uključio tri tehnička fakulteta, a unutar kojeg su propitivana dva modela nastave na engleskom jeziku. Cilj je bio da se utvrdi mogućnost uvođenja CLIL nastave. Jedan model je bio imerzione prirode, dok je drugi predstavljao model CLIL-a koji se oslanja na specifično jezičku podršku, a koja se odnosila na tehnički registar. Unutar vrlo opsežnog istraživanja koje se odnosilo na stečena znanja i kompetencije, kako u pogledu jezičkih tako i u pogledu stručnih, inženjerskih sadržaja, urađena je i anketa koja se odnosila na kvalitet ovakve nastave, te spremnost studenata za učešće u novim, sličnim projektima. Ovdje ćemo iznijeti samo neke od najznačajnijih informacija. Naime, da bi se zadovoljili zahtjevi obezbjeđenja kvaliteta na visokoškolskom nivou, jedno pitanje se odnosilo na utvrđivanje ‘zadovoljstva’ ispitanika, kako se to u literaturi obično naziva (Plantić-Tadić et al, 2012: 69). 95% studenata izjasnilo se da im se sviđela nastava CLIL-a,

što je izuzetno visok procenat. U narednom pitanju studenti su trebali pojasniti zbog čega im se nastava sviđjela. Dobio se veliki broj odgovora, kao, na primjer: *ujedno pamtimo dva predmeta, učili smo na konkretnim primjerima, i slabiji studenti su mogli doći do izražaja, pomoglo je da položim parcijalni iz Automatizacije, ovako se puno više nauči i duže se pamti itd.* Kroz naredno pitanje: *Koliko ste se sedmično pripremali/učili za časove, uključujući i domaće zadatke?* Nastojalo se utvrditi koliko je opterećenje koje je ovim tipom nastave stavljeno pred studente. Pokazalo se da ono varira od 1,5 do 3 sata rada sedmično, što je uglavnom unutar važećih ECTS kredita koje studenti dobivaju po položenim ispitima iz ovih predmeta. Bitno je spomenuti da je, i pored blagog porasta u broju utrošenih sati prilikom pripreme za nastavu, 85% studenata iskazalo visok nivo motivacije i entuzijazma, što smo uočili kroz druge ankete koje su u tom pogledu vođene na početku, tokom i na kraju istraživanja. Četvrto pitanje odnosilo se na zadovoljstvo ispitanika naučenim gradivom i 95% njih je iskazalo zadovoljstvo dok je 5% izjavilo da nije zadovoljno. Kada je riječ o budućnosti CLIL-a u bosanskohercegovačkim uslovima, odgovor smo potražili kroz pitanje - *Da li biste preporučili da se na časovima engleskog jezika nastavi s praćenjem gradiva stručnih predmeta na način kao u prethodnom semestru?* 95% studenata dalo je preporuku za nastavak CLIL-a, kao i sugestije u pogledu nastavnih predmeta koje bi voljeli na taj način obrađivati. Radi se o značajnom broju predmeta, a iz te opsežnosti se može pročitati značaj i povjerenje koje su, nakon implementacije projekta, studenti dali ovakvom tipu nastave.

4. ZAKLJUČAK

Na osnovu iznesenih podataka, jasno je da je CLIL, kao strategija koja je u Evropi i svijetu veoma popularna i učinkovita, sa visokim nivoom obezbjeđenja kvaliteta nastave, sasvim moguća i u bosanskohercegovačkom obrazovanju, posebno kada je u pitanju njegov univerzitetski nivo. To je svojim izuzetno povoljnim rezultatima pokazao pilot projekat proveden na Univerzitetu u Zenici. CLIL, kao nova nastavna metodologija, propitivan je na osnovu dobivenih istraživačkih podataka, koji su analizirani i interpretirani u svjetlu najnovijih teorijskih i praktičnih spoznaja. Istraživanje je, kroz jedan kombinovani model CLIL-a, pokazalo da je već sada moguće ostvariti, ne samo izuzetne rezultate u istovremenom savladavanju gradiva stručnog predmeta i stranog jezika, nego i visok nivo kvaliteta ovakve nastave.

5. LITERATURA

- [1] Brown, H. D.: *Teaching by principles, An interactive approach to language pedagogy.* New York: Addison Wesley Longman, 2001.
- [2] Celente, G.: *Trends 2000: how to prepare for and profit from the changes of 21st century.* New York: Warner Books, 2007.
- [3] Coyle, D., Hood, P. & Marsh, D.: *Content and Language Integrated Learning,* Cambridge: Cambridge University Press, 2010.
- [4] Council of Europe: *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment.* Cambridge: Cambridge University Press, 2001.
- [5] ENLU project, at : https://web.fu-berlin.de/enlu/task_groups.htm, accessed 11 April 2023
- [6] Järvinen, H. ed.: *Handbook: Language in Content Instruction,* Turku: University of Turku, 2009.
- [7] Plantić-Tadić, D. et al: Istraživanje zadovoljstva korisnika-polazište za poboljšanje kvaliteta usluga' u Zborniku radova 13. međunarodnog simpozija o kvaliteti *Kvaliteta i društvena odgovornost,* Zagreb/Solin: Hrvatsko društvo menadžera kvaliteta, 69-79, 2012.
- [8] Ruiz de Zarobe, Y. and Jimenez Catalan, R.M. eds.: *Content and Language Integrated Learning: Evidence from Research in Europe,* Bristol: Multilingual Matters, 2009.
- [9] Tarabar, A.: *Istovremeno učenje struke i engleskog jezika: kreiranje CLIL modela,* Zenica: Institut za privredni inženjering, 2018